

CASTRO NIEUWSBRIEF

Castro Nieuwsbrief is een uitgave van het David Henriques de Castrofonds, Kerkstraat 7, 1191 JB Ouderkerk a/d Amstel
Tel.: 020-496 34 98, Fax: 020-496 54 96, e-mail bethaim@wxs.nl, Postbank 69 34 112, Rabobank 35 18 48 800

ADOPTIEER NU 10 M² MET EEN ADOPTIE CERTIFICAAT.

Het Adoptie Certificaat

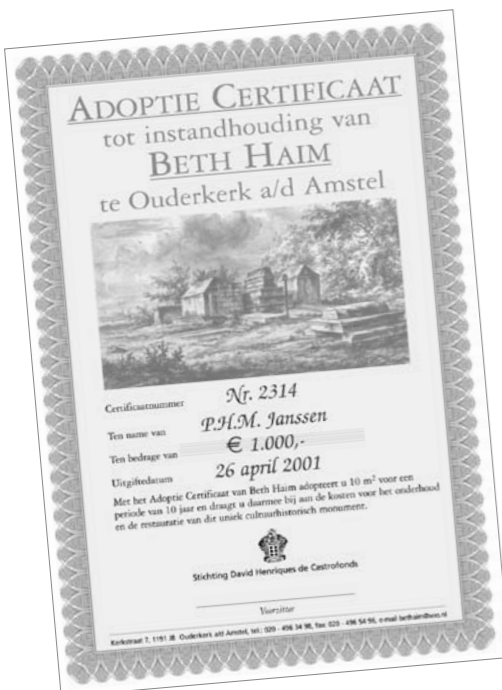
Adopteer nu 10 m² van Beth Haim voor een periode van 10 jaar door middel van een Adoptie Certificaat. De gehele opbrengst van de verkoop van de Certificaten komt ten goede aan de restauratie en het onderhoud van Beth Haim.

Er zijn 3 soorten:

- € 1.000,- (gratis ingelijst en het boek "Keur van Grafstenen" van D. Henriques de Castro Mz t.w.v. ca. € 75,- cadeau),
- € 500,- (het boek "Keur van Grafstenen" cadeau) en
- € 250,-.

Uw gift voor Beth Haim is fiscaal aftrekbaar. U kunt de Certificaten bestellen bij: Stichting D. Henriques de Castrofonds, Antwoordnr. 7521180 WC Ouderkerk a/d/ Amstel

Of bel, fax of e-mail Stichting Castrofonds, tel. 020-496 34 98, fax: 020- 496 54 96, e-mail bethaim@wxs.nl, www.bethhaim.com

Bezichtig de Portugese Synagoge

Ontdek de unieke cultuur-historische schatten uit het portugees-joodse leven.

Openingstijden: zondag t/m vrijdag van 10.00 tot 16.00 uur.
Gesloten: zaterdagen en Joodse feestdagen.
Adres: Mr. Visserplein 1 1011 RD Amsterdam.
Telefoon: 020 - 624 53 51
Internet: www.esnoga.com
E-mail: m.dori@esnoga.com

SLAVEN BEGRAVEN OP BETH HAIM

Op 18 oktober 2002 heeft een artikel in het NIW geleid tot veel belangstelling in de media. Onderzoekster Lydia Hagoort van het Gemeentearchief Amsterdam is bezig de geschiedenis van Beth Haim in kaart te brengen. Haar onderzoek levert veel nieuwe inzichten op, ook over het onderwerp van slaven.

In de reglementen van de begraafplaats in het Livro de Bet Haim do Kahal Kados de Bet Yahacob stond dat escravos (slaven), criados (bedienden) en mo^{as} (dienstmeisjes) die joods waren maar niet Portugees op een aparte plek begraven moesten worden. Toentertijd stond er een schutting op Beth Haim, en deze personas indignas (minderwaardige personen) werden buiten deze omheining begraven. In latere tijden verdween de schutting en dus kwamen de slaven en bedienden tussen de andere graven te liggen.

Opmerkelijk is het graf van: 'Eliezer, de bruine, die voor Paulo de Pina was', dat naast de rijke koopman Jacob Belmonte ligt. Het systeem van prijsklassen en standen bestond in de 17e eeuw waarover wij hier spreken, nog niet; overlevenden werden op volgorde van binnenkomst neergelegd. Het KRO radioprogramma, "Een op de Middag", heeft eveneens aandacht aan dit onderwerp besteed met medewerking van mevrouw Hagoort en de heren John S

amson en Rabbijn H.Rodrigues Pereira. Veel reacties waren het gevolg. Door al deze aandacht werd de steen blootgelegd en gefotografeerd. Het grafschrift luidt – Sa DO BOM SERV(O) ELIESER – het graf van de goede bediende Elieser. Deze foto wordt gebruikt met toestemming van de fotograaf en de Stichting tot

Instandhouding en Onderhoud van Historische Joodse Begraafplaatsen in Nederland.

"OUDERKERK AAN DE AMSTEL: DE STENEN VERTELLEN" TV-DOCUMENTAIRE OVER BETH HAIM NU OP VIDEO VERKRIJGBAAR

Bestelbon videoband "Ouderkerk aan de Amstel: De Stenen Vertellen" over Beth Haim.

Ik bestel hierbij ex. à € 20,- per stuk (inclusief porto en BTW) de videoband "Ouderkerk a/d Amstel: De Stenen Vertellen".

Naam M/V

Adres

Postcode Plaats

Datum

Handtekening

De bestellingen worden na binnenkomst verzameld, u ontvangt na 3 à 4 weken de videoband met een acceptgirokaart.

Zend deze coupon in een envelop zonder postzegel naar:
Stichting D. Henriques de Castrofonds
Antwoordnummer 752
1180 WC OUDERKERK A/D AMSTEL

Onlangs werd de documentaire over Beth Haim "Ouderkerk a/d Amstel: De Stenen Vertellen" op de televisie vertoond.

In deze documentaire wordt uitvoerig ingegaan op de belangrijke rol van de Portugese Joden vanaf de 17e eeuw in de geschiedenis van Nederland. De Portugees-Israëlietische begraafplaats Beth Haim neemt een centrale plaats in in deze documentaire.

De maakster van deze film, Annet Betsalel, heeft zoveel positieve reacties gehad, dat zij NIK Media gevraagd heeft mee te werken aan een video-uitgave van de uitzending.

U kunt deze 30 minuten durende videoband in kleur met de bijgaande bestelbon bestellen.

De opbrengsten van de verkoop van deze videoband komen geheel ten goede van restauratie en onderhoud van Beth Haim.

KEUR VAN GRAFSTENEN

Het gaat goed met de verkoop van Keur van grafstenen, zowel bij particulieren als via de boekhandel. Ook bibliotheken in Nederland en het buitenland hebben kopieën van David Henriques de Castro's meesterwerk gekocht.

Er zijn steeds enkele exemplaren van het genummerd boek verkrijgbaar bij het kantoor van de Stichting - de perfecte keus om cadeau te geven. Ongenummerde exemplaren zijn gestuurd aan boekhandelaren in Duitsland, Spanje, Israël, België en aan musea in meer dan tien landen.

Three of the world's greatest Cantors in concert with symphony orchestra and choir

An Unforgettable Night of Jewish Music

Ben-Zion Miller
Alberto Mizrahi
Natalie Heredia

Cantors
a faith in song

Wednesday 10th & Thursday 11th of September 2003
The Portuguese Synagogue of Amsterdam

www.thecantors.com

Reserveer nú!
Top Ticket Line: 020 206 10 84

Stort uw bijdrage op ons rekeningnummer Rabobank 35.18.48 800 of girorekening 69 34 112 onder vermelding van "LEEF MEE MET BETH HAIM"

DE PORTUGEES-ISRAËLIETISCHE BEGRAAFPLAATS BETH HAIM

GEPUBLICEERD IN 'SPEUREN EN ONTDEKKEN' VOORJAAR 2003.

Bij de omgeving van de Korte Brug hoort natuurlijk de Portugees-Israëlietische Begraafplaats (PIB). Tussen oktober 1994 en juni 1995 heeft mev. N. Roeterdink in het orgaan 'Speuren en ontdekken' uitgebreid over de geschiedenis van de begraafplaats geschreven. Daarom is deze keer gekozen voor een kort geschrift, dat indertijd is uitgebracht door het Cultureel Comité te Ouderkerk aan de Amstel. Dit Comité was werkzaam tussen 1967 en 1974.

'Een 'hoffstede met een steenen kamer daarop staende ende gelegen in onsen voors, dorpe, met een hujs en hoijhuijs ... Genoemt 't hujs ten Aemstel' werd in het begin van het jaar 1614 aangekocht met de bedoeling daar een begraafplaats in te richten voor de Portugese Joden, die zich reeds omstreeks 1590 in Amsterdam hadden gevestigd. Reeds lang had men uitgezien naar een stuk land voor een begraafplaats.

Eerder waren enige verzoeken aan Burgemeesteren van Amsterdam tot aankoop van land voor dat doel van de hand geweest en kon men slechts gebruik maken van de begraafplaats in Groet bij Alkmaar, die door de grote afstand veel ongerief opleverde.

Op 11 april 1614 vond te Ouderkerk de eerste begrafenis plaats en wel van Joseph, kind van David Senior. Het grafsteentje vermeldt in een Hebreeuws gedicht, dat Joseph de eerste was, die op Beth Haim (Huis des Levens) ter aarde werd besteld. Er schijnen door de bewoners van Ouderkerk destijds wel enige pogingen te zijn ondernomen om het inrichten van de begraafplaats te verhinderen. Nadat een deputatie o.l.v. Isaac Franco Medeyros naar Den Haag was gegaan, gelastten de Staten te Den Haag de Baljuw van Amstelland ervoor zorg te dragen dat de begrafenissen ongestoord konden plaatsvinden.

Op 2 juni 1614 had de overdracht plaats van het landgoed, dat eigendom was van Jacob Backer, schepen van Amsterdam. De koopsom was fl. 2700. Twee jaar had men nodig om het terrein als begraafplaats in te richten. In 1616 werd de begraafplaats officieel opengesteld. De vermelding van

dit jaartal op het bord boven de aanlegsteiger getuigt hiervan. De begraafplaats werd in 1663 en daarna nog tweemaal uitgebreid.

Wanneer we thans over het oudste gedeelte van de begraafplaats spreken is het onvermijdelijk ook de naam te noemen van de man, die ruim honderd jaar geleden zulk belangrijk werk op de begraafplaats heeft verricht: David Henriques de Castro. Aan hem is het te danken dat we nu vele fraaie grafstenen van geleerde en beroemde personen kunnen aanschouwen en dat we nauwkeurig weten wie er begraven zijn. Met een plattegrond, bestaande uit een 34-tal cartons, waarop de aanduiding en juiste ligging van de grafstenen en een daarop betrekking hebbend register heeft hij zijn werk voltooid.

In 1883 is bij Brill te Leiden van de hand van De Castro verschenen de eerste bundel van "Keur van Grafstenen" op de Nederlands Portugees-Israëlietische Begraafplaats te Ouderkerk aan de Amstel. Het is bij die eerste bundel gebleven (red. Een herdruk van genoemd werk uit 1999 is nog steeds verkrijgbaar).

Het antwoord op de veel gestelde vraag waarom slechts hier en daar zerken zichtbaar zijn, wordt door de arbeid van de Castro gegeven. Hij heeft de grafstenen die belangrijk zijn uit historisch dan wel kunsthistorisch oogpunt gerestaureerd. (red. Door deze stenen op een opgemetseld muurtje te plaatsen kan een ieder er kennis van nemen).

Wanneer we langs de graven lopen, worden we geconfronteerd met het leven in de 17e en begin van de 18e eeuw. Prachtig beeldhouwde zerken van voorname en invloedrijke diplomaten en kooplieden. Daarnaast ook vaak zeer eenvoudige stenen van dichters, grote geleerden en rabbijnen (red. hier hebben we de namen weggelaten).

Al dwalende over het oude veld komen we onder de bekoring van het landschap en vegetatie. Het is dan ook niet te verwonderen dat vele kunstenaars zich tot deze

plaats aangetrokken hebben gevoeld. Jacob van Ruijsdael maakte er schilderijen en tekeningen, Abraham Bloteling in 1670 twee gravures en Romeijn "de Hooghe twee platen".

De omheining

Het geschriftje zit in een omslag waarop een Phoenix is afgebeeld, de Phoenix die we nu kennen als tussenstukken van de 32 vakken hekwerk die de begraafplaats scheiden van de Kerkstraat.

De PIB is bijna vanaf haar ontstaan omheind geweest. Na aankoop van het terrein en de toestemming vanuit Den Haag kwamen de Parnassim (kerkbestuur) en Gabaijs (penningmeesters) van de twee Portugees-Joodse Gemeenten (Bet Jacob en Neve Salom), die de grond gekocht hadden, naar Ouderkerk om te zien wat er zoal moest gebeuren. Hun eerste conclusie was dat het terrein afgezet moest worden. Gekozen werd voor een omheining van planken tegen stevig verankerde palen. De plaatselijke timmerman van Ouderkerk werd gevraagd het werk uit te voeren, waartoe men hem al het benodigde zou opleveren. Tevens moest hij een van de ophaalbruggen repareren. Zie de kaart van Danckersz. Het arbeidsloon bedroeg fl. 40,00.

Voor de omheining kocht men:

250 planken van dennenhout ad fl. 50,00 per 100
9 stokken voor het vastzetten en divers
25 grote palen ad 16 stuiver
25 kleine palen ad 9 stuiver
36 staken en koord voor het afmeten
vervoer naar Beth Haim in 3 schepen
nog 12 staken in Ouderkerk gekocht
boot en onkosten

Totaal 175 gulden en 14 stuivers.

Met een breekwerker uit het dorp werd afgesproken dat de gehele omheining en de brug aan beide kanten gebreeuwd zouden worden. Hij zou voldoende pek krijgen (de breekwerker vroeg 5 vaten) en fl. 16 arbeidsloon. Er werden nog meer afspraken gemaakt, maar deze sloegen, behalve de

door de smeden van het dorp te leveren spijkers, niet op de omheining.

De omheining zal na de diverse uitbreidingen telkens zijn aangepast, mogelijk tussendoor vervangen en/of gerepareerd. We weten het niet tot november 1923. Toen verzocht de Burgemeester van Ouder-Amstel aan de Parnassim om de schutting, die in slechte staat verkeerde, te vervangen door een eenvoudige ijzeren afrastering. De Portugees-Israëlietische Gemeente (PIG) deelde een maand later mee, dat zij net voor de behandeling van de aanvraag de schutting had hersteld, en verder kon men geen geld vrijmaken.

De Burgemeester deed eenzelfde verzoek in maart 1930. De Joodse Gemeente antwoordde, dat een zicht op de begraafplaats voor hen niet van waarde was, maar als burgemeester en wethouders van de Gemeente het dorp wilde verfraaien zij niet zouden meewerken. Meebetalen zat er hunnerzijds niet in. Zij wilden overleg voor zover er stutten op de begraafplaats zouden komen. Als bewijs van waardering zouden zij een donatie van fl. 500,00 doen. In de loop van 1930 is het hek van metaalgaas geplaatst voor fl. 1600,00.

Het vervolg vinden we in januari 1953. De firma Coevert diende toen een nota in van fl. 20,10 voor het bijwerken van het beton aan het hekwerk in de Kerkstraat.

Zowel burgemeester en wethouders als de Portugees-Israëlietische Gemeente zeiden geen opdracht hiervoor te hebben gegeven. Wel meldde b&w een aanzienlijk bedrag te hebben uitgetrokken op de begroting van 1953 voor het plaatsen van een nieuw hekwerk. Of en van wie Coevert zijn geld heeft gehad is niet bekend.

Maar het was b&w menens, want zij verzochten goedkeuring aan Gedeputeerde Staten (GS) voor fl. 3.000,00 ten behoeve van verbetering van het hekwerk. Hierop werd positief beslist. Het Bureau voor Industriële Vormgeving van W.H. Gispen te Den Haag maakte drie ontwerpen. B&w prefereerde de gestyleerde Phoenixfiguur boven de emblemen van een davidster en een zevenarmige kandelaar. De Phoenix is het symbool van de Sefardische Joden in Amsterdam en stelt voor hun herrijzen uit de as van Spaanse en Portugese vervolgingen om op Hollandse bodem weer op te bloeien. De firma schatte de kosten op fl. 6.000,00 en leverde een begroting in voor 32 vakken hekwerk ad 1.70 m, verwijderen van het bestaande hek, 33 gaten hakken, schoonmaken en repareren van het oude beton, schilderen, honorarium, onvoorzien en reiskosten. Totaal fl. 5.800,00.

Onverwijld deed b&w een verzoek aan GS om fl. 2.800 verhoging. De PIG had intussen lucht gekregen van de voortgang en

vroeg naar de stand van zaken. De Parnassim ontvingen de tekening en het kostenplaatje. De Gemeenteraad krijgt het idee om nog eens te vragen naar de meerkosten van een extra betonnen rand. Deze zouden fl. 690,00 bedragen hetgeen nog wel kon ten laste van de onderhoudspost straten en wegen. Verder gingen er stemmen op in de raad om het werk te laten uitvoeren door een plaatselijke smederij. De firma Gispen stemde hiermee in en schreef de smeden Bieshaar/Schuttel, Coevert/Cuiper en Outersterp aan om een prijsopgave te doen. Zij vroegen respectievelijk fl. 1.860,00, fl. 2.350,00 en fl. 1.915,00. Na een nieuw verzoek om prijsopgave als de onder- en bovenrad van het hekwerk zwaarder uitgevoerd zouden worden, kwam de heer Outersterp als voordeligste uit de bus. Het betonwerk ging naar de firma Coevert. De totaal kosten bedroegen nu fl. 4.720,00. Tot besluit liet de PIG in een brief van 3 mei 1954 aan b&w weten: "het doet ons genoegen dat de afsluiting van de PIG aan de Kerkstraat gereed is. Lof voor de wijze waarop."

Bronnen: "Livro de Beth Haim do Kahal Kados de Bet Yahacob" van Dr. Wilhelmina C. Pieterse (enkele bladzijden vertaald door mev. C. van Twisk). Artikel uit Cri: "Als juwelen over de grond gestrooid" door Jules B. Farber, Gemeente Archief Ouder-Amstel, dossier 2.07.351.4.